

Prispevanje

Poglavje se osredinja na prispevanje kot pozitivni izid pozitivnega razvoja mladih. Rezultati raziskave kažejo na pozitivno povezanost kazalnikov pozitivnega razvoja mladih s poročanjem o prispevanju, upad poročanja o prispevanju v štirih merjenjih in na povezanost individualnih dejavnikov (spol) z več poročanega prispevanja. Prav tako se s poročanim prispevanjem kažejo pozitivno povezane različne postavke večkulturnega in večjezičnega ozadja posameznic_kov.

643

1.0 Uvod

V nadaljevanju opisujemo ugotovitve, vezane na prispevanje kot pozitivni izid pozitivnega razvoja mladih. Teorija pozitivnega razvoja mladih ter izsledki obstoječih empiričnih raziskav namreč predpostavljajo, da bodo mladi s tem, ko bodo dosegali pozitivne izide (v obliki kazalnikov pozitivnega razvoja mladih), prispevali tako k lastnemu dobremu kot tudi k skupnemu dobremu v družbi. Pri tem pa je treba poudariti, da nekatere konceptualizacije pozitivnega razvoja mladih (Lerner, 2007) pojmujejo prispevanje kot šesti C (C = Contribution), saj se predpostavlja, da bodo pri mladih, ki pozitivno prispevajo k lastnemu razvoju, razvoju družine, skupnosti in civilne družbe, tudi tvegana vedenja manj verjetna. Upoštevajoč dinamično naravo razvoja posameznika_ce v različnih kontekstih, se namreč predpostavlja, da bodo mladi, ki imajo številne priložnosti za uspeh v kontekstih, v katerih se razvijajo, bolj verjetno predani in državljansko aktivni, kar bo prispevalo k skupnemu dobremu (Lerner idr., 2013). Navedeno kaže na prepletenost razvoja mladostnic_kov in njihovih konteks-

tov, ki omogoča hkratni razvoj posameznikov in kontekstov, v katerih delujejo (Lerner idr., 2009).

Prispevanje smo v raziskavi spremljale v okviru njegove vedenjske komponente.¹ Učenci_ke in dijaki_nje so na petstopenjski lestvici (0 ur, 1 uro, 2 uri, 3–5 ur, 6 ali več ur) ocenili njihov doprinos k njihovi družini in skupnosti v okviru petih postavk: 1) Koliko ur na teden povprečno preživiš tako, da delaš prostovoljno z namenom, da bi spremenil svoj kraj v boljši prostor? 2) Koliko ur na teden povprečno preživiš tako, da pomagaš prijateljem ali sosedom? 3) Koliko ur na teden povprečno preživiš tako, da pomagaš svoji družini? 4) Koliko ur na teden povprečno preživiš tako, da učiš druge ali svetuješ svojim vrstnikom? 5) Koliko ur na teden povprečno preživiš tako, da sodeluješ v šolskih oddelkih, skupnostih?

2.0 Rezultati

644

Pri poročanju posameznikov o prispevanju v vseh štirih časovnih točkah zbiranja podatkov (merjenjih) obstajajo statistično značilne razlike. Pri tem so posamezniki_ce v prvem merjenju poročali o najvišjih ravneh prispevanja, sledijo drugo, tretje in četrto merjenje (več v poglavju Kontekst prehoda).

V okviru povezanosti posameznih kazalnikov pozitivnega razvoja mladih s poročanem prispevanjem posameznikov se z več prispevanja povezuje več poročanega karakterja, skrbi in kompetentnosti ter manj poročane samozavesti. Ko analiziramo poti od skupnega kazalnika pozitivnega razvoja mladih do prispevanja, vidimo, da je ta pomemben napovednik več prispevanja. Ko kazalnike pozitivnega razvoja mladih preučujemo ločeno kot socialno-emocionalne kazalnike (karakter, skrb, povezanost) in kazalnike učinkovitosti (kompetentnost, samozavest), oba kazalnika pomembno napovedujeta več prispevanja (več v poglavju PYD SI model).

V nadaljevanju v tabeli prikazujemo merjene postavke (demografski in kontekstualni podatki), ki so se v različnih merjenjih (prvem, drugem, tretjem in četrtem) pokazali kot statistično pomembno povezani s poročanem prispevanjem posameznikov. Podatki so sicer podrobneje predstavljeni v poglavju Kvantitativni del: Analize vprašalnikov.

1 Skladno z Lernerjem in drugimi (2003) prispevanje vključuje vedenjsko (akcijsko) komponento in ideološko komponento. V okviru slednje prispevanje temelji na identiteti mladih, ki vključuje moralno in državljansko dolžnost prispevati. Ko so mladi prepričani, da bi morali prispevati v družbi in tudi delujejo v skladu s temi prepričanji, bodo tudi dejansko razmišljali in spodbujali svoj pozitivni razvoj in pozitivni razvoj družbe. Spremljanje ideološke komponente običajno temelji na postavkah, kot so: kakšni bi želeli biti/postati ter oceni pomembnosti določenih dejanj prispevanja.

Tabela 1: povezanost različnih merjenih postavk s poročanim prispevanjem posameznic_kov

Postavka/merjenje	1. merjenje	2. merjenje	3. merjenje	4. merjenje
Spol	0 več prispevanja poročajo dekleta.	0 več prispevanja poročajo dekleta.	/	/
Izobrazba mame	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih mame so končale 2–3-letno srednjo šolo.	/	/	/
Izobrazba očeta	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih očetje so končali osnovno šolo.	/	/	/
Država rojstva posameznika_ce	0 več prispevanja poročajo tisti ki so rojeni v drugih državah.	0 več prispevanja poročajo tisti, ki so rojeni v drugih državah.	/	/
Država rojstva mame	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih mame so rojene v Sloveniji.	/	/	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih mame so rojene v drugih državah.
Država rojstva očeta	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih očetje so rojeni v drugih državah.	/	/	/
Materi jezik posameznika_ce	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih materni jezik je bosanščina.	/	/	/
Materni jezik mame	/	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih materni jezik mame je bosanščina.	/	/
Materni jezik očeta	/	0 več prispevanja poročajo tisti, katerih materni jezik očeta je albanščina.	/	/
Število govorjenih jezikov doma	/	/	0 več prispevanja poročajo tisti, ki doma govorijo dva jezika.	/
Migrantsko ozadje	0 več prispevanja poročajo migranti_ke prve generacije, sledijo ne migranti_ke in nazadnje migranti_ke druge generacije.	0 več prispevanja poročajo migranti_ke druge generacije.	/	/
Letnik šolanja	/	0 največ prispevanja poročajo 1. letniki, sledijo 9. razred, 2. letnik in nazadnje 3. letnik.	/	0 največ prispevanja poročajo 1. letniki, sledijo 9. razred, 3. letnik in nazadnje 2. letnik.
Izobraževalni program	0 največ prispevanja poročajo NPI, sledijo NPI, nato OŠ in SSI in nazadnje GIM.	0 največ prispevanja poročajo NPI, sledijo SPI, SSI, OŠ in nazadnje GIM.	0 največ prispevanja poročajo NPI, sledijo SPI, SSI, OŠ in nazadnje GIM.	0 največ prispevanja poročajo SSI, sledi OŠ in nazadnje GIM.
Šola z visokim/nizkim tveganjem	0 največ prispevanja poročajo NPI NT, sledijo SPI NT, SPI VT, SSI VT, OŠ VT, NPI VT, SSI NT, OŠ NT, GIM NT, GIM VT.	0 največ prispevanja poročajo SPI NT, sledita SSI NT, GIM NT.	0 več prispevanja v primerjavi z GIM NT poročajo SPI NT.	0 več prispevanja v primerjavi z GIM NT poročajo SPI NT.

645

/ – ni statistično pomembnih razlik; SPI – srednje poklicno izobraževanje; NPI – nižje poklicno izobraževanje; OŠ – osnovna šola; SSI – srednje

strokovno izobraževanje; GIM – gimnazija; VT – visko tveganje; NT – nizko tveganje

Rezultati kažejo na statistično pomembno povezanost nekaterih demografskih in kontekstualnih postavk s poročanjem o prispevanju posameznikov, ki pa pri nobeni izmed postavk ni značilna za vsa merjenja. Kot je razvidno, do največ statistično pomembnih razlik prihaja v prvem merjenju. V nadaljevanju se osredinjamo na tiste demografske in kontekstualne postavke, ki se kot pomembne izkažejo v več merjenjih.

Poročanje deklet o več prispevanja v prvem in drugem merjenju je skladno z ugotovitvami drugih raziskav (npr. Jeličić idr., 2007), ki so spol izpostavile kot pomemben dejavnik prispevanja.

Rezultati kažejo, da o več prispevanja v prvem merjenju poročajo tisti, katerih mame so končale 2–3-letno srednjo šolo in očetje osnovno šolo. Rezultati nakazujejo, da izobrazba ni pomemben dejavnik pri oblikovanju vedenjskih vzorcev prispevanja.

646

Največ statistično pomembnih razlik je zaslediti v sklopu postavk, ki se nanašajo na večkulturno in večjezično ozadje sodelujočih posameznikov. Navedeno je skladno s predpostavkami, da sta večjezičnost in večkulturnost lastnosti, ki lahko prispevata k pozitivnemu razvoju skupnosti in civilne družbe (Lerner idr., 2012, str. 317) (več v poglavju Jezikovni kontekst). Rezultati naše raziskave namreč v prvem in drugem merjenju kažejo, da o več prispevanja poročajo tisti, ki so rojeni v drugih državah. Pri rezultatih, ki v ospredje postavljajo državo rojstva staršev, pa povezave niso zelo enoznačne. In sicer rezultati kažejo, da o več prispevanja v prvem merjenju poročajo tisti, katerih mame so rojene v Sloveniji, medtem ko v četrtem merjenju o več prispevanja poročajo tisti, katerih mame so rojene v drugih državah. Rezultati prvega merjenja kažejo, da o več prispevanja poročajo tisti, katerih očetje so rojeni v drugih državah. O več prispevanja v prvem merjenju poročajo tisti posamezniki_ ce, katerih materni jezik je bosanščina, medtem ko v drugem merjenju o več prispevanja poročajo tisti, katerih materni jezik mame je bosanščina, in tisti, katerih materni jezik očeta je albanščina. Tako pri jeziku kot pri državi rojstva se torej izkaže, da se neslovenski materni jezik poveže z več prispevanja. Rezultati tretjega merjenja kažejo, da o več prispevanja poročajo tisti posamezniki_ ce, ki doma govorijo dva jezika. V prvem merjenju se pokaže, da o več prispevanja poročajo migranti_ ke prve generacije, sledijo ne migranti_ ke in nazadnje migranti_ ke druge generacije. Rezultate je treba razumeti v okviru specifik družbenega in kulturnega konteksta v Slovenji in držav, iz katerih posamezni migranti_ ke v naši raziskavi prihajajo. Nekatero druge raziskave (npr. Jeličić idr., 2007) pomembnih razlik v poročanem prispevanju pri posameznikih_ cah z in brez migrantskega ozadja niso prepoznale.

V kontekstu šole rezultati kažejo na več prispevanja v programih poklicnega izobraževanja v primerjavi z gimnazijskimi programi, medtem ko statistično pomembnih razlik med osnovnimi šolami in srednjimi šolami ter med šolami z visokim in nizkim tveganjem nismo zaznali. Rezultati, ki kažejo, da se največ razlik v prispevanju pojavi med različnimi izobraževalnimi programi, lahko kažejo na pomemben vpliv konteksta šole pri prispevanju mladih (več v poglavju Kontekst šole).

3.0 Komentar

Rezultati raziskave kažejo, da o več prispevanja poročajo dekleta, večjezični učenke_ci in dijaki_nje ter dijaki_nje srednjih poklicnih in strokovnih šol. V tem okviru rezultate lahko jemljemo kot uspešno izhodišče, ko razmišljamo o načinih spodbujanja prispevanja pri drugih skupinah (npr. fantje, večinska populacija ter dijaki_nje gimnazij).

Jeličić idr. (2007) izpostavljajo, da je relativno malo raziskav, ki bi preučevale priložnosti mladostnic_kov za vključevanje v dejavnosti, ki spodbujajo prispevanje. Če se take priložnosti med posamezniki_cami in skupinami posameznic_kov pomembno razlikujejo, lahko pojasnijo različne stopnje prispevanja teh posameznic_kov.

Sodelovanje v različnih programih za mlade raziskave izpostavljajo kot ključno okolje za razvoj prispevanja. Ti programi namreč zagotavljajo, da imajo mladi relativno trajen odnos s predano odraslo osebo, ki mladim nudi priložnosti za razvijanje spretnosti prispevanja in deluje tako, da krepi aktivno sodelovanje mladih v skupnosti (Lerner, 2004). Roth in Brooks-Gunn (2003) predpostavljata, da sodelovanje v takšnih programih rezultira v razvoju kompetentnosti, samozavesti in skrbi mladih ter razvoju karakterja in pozitivne socialne povezanosti. Niemiec (2018) v okviru teorij pozitivne psihologije poudarja predvsem povezanost karakterja s prispevanjem k skupnemu dobremu, kar potrjujejo tudi rezultati naše raziskave. Poudariti velja, da so takšni programi lahko izvedeni tako v izvenšolskem kot tudi šolskem okolju.

Čeprav obstajajo nekateri zadržki, da prevencija še ne pomeni spodbujanja ter da neproblematično vedenje še ne vodi nujno k pripravljenosti prispevati ter da pripravljeni niso nujno vključeni (npr. Pittman, 1996), pa predhodne raziskave pozitivnega razvoja mladih (npr. Lerner idr., 2005) kot tudi rezultati naše raziskave kažejo, da kazalniki pozitivnega razvoja mladih napovedujejo tako več prispevanja kot manj tveganega/problematičnega vedenja. Pri tem ne gre zanemariti vpogledov vodstev šol, sodelujočih v fokusnih skupinah naše raziskave, ki so prispevanje posameznic_kov k delovanju šole opredelili kot vir kazalnikov pozitivnega razvoja, predvsem kompetentnosti, samozavesti in pripadnosti (več v poglavju Fokusne skupine) in ne kot njihov pozitivni izid.

Literatura

- Jeličić, H., Bobek, D. L., Phelps, E., Lerner, R. M. in Lerner, J. V. (2007). Using positive youth development to predict contribution and risk behaviors in early adolescence: Findings from the first two waves of the 4-H Study of Positive Youth Development. *International Journal of Behavioral Development*, 31(3), 263–273. <https://doi.org/10.1177/0165025407076439>
- Lerner, R. M. (2004). *Liberty: Thriving and civic engagement among American youth*. Sage.
- Lerner, R. M. (2007). *The good teen: Rescuing Adolescence from the Myths of the Storm and Stress Years*. Crown Publishing Group.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Almerigi, J., Theokas, C., Phelps, E., Gestsdottir, S., idr. (2005). Positive youth development, participation in community youth development programs, and community contributions of fifth grade adolescents: Findings from the first wave of the 4-H Study of Positive Youth Development. *Journal of Early Adolescence*, 25(1), 17–71. <https://doi.org/10.1177%2F0272431604272461>
- Lerner, R. M., Dowling, E. M., & Anderson, P. M. (2003). Positive youth development: Thriving as the basis of personhood and civil society. *Applied Developmental Science*, 7(3), 172–180. https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0703_8
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., Bowers, E. P., & Lewin-Bizan, S. (2012). Thriving among immigrant youth: Theoretical and empirical bases of positive development. V A. S. Masten, K. Liebkind in D. J. Hernandez (ur.), *The Jacobs Foundation series on adolescence. Realizing the potential of immigrant youth* (307–323). Cambridge University Press.
- Lerner, R. M., Lerner, J. V., & Phelps, E. (2009). *Waves of the Future: The First Five Years of the 4-H Study of Positive Youth Development*. Institute for Applied Research in Youth Development Tufts University. Retrieved from: <http://4h.ucanr.edu/files/13699.pdf>.
- Niemiec, R. M. (2013). VIA character strengths: Research and practice (The first 10 years). V H. H. Knoop in A. Delle Fave (ur.), *Well-being and cultures: Perspectives on positive psychology* (11–30). Springer.
- Pittman K. (1996). Community, youth, development: Three goals in search of connection. *New Designs for Youth Development*, 12, 4–8.
- Roth, J. L., in Brooks-Gunn, J. (2003a). What exactly is a youth development program? Answers from research and practice. *Applied Developmental Science*, 7, 94–111.